

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХОРЕОГРАФІЇ ЗАСОБАМИ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ

У статті висвітлено умови, сприятливі для вдосконалення навчально-виховного процесу студента-хореографа, з метою результативного формування його творчого потенціалу засобами народно-сценічного танцю, а саме: орієнтація педагогічного процесу на певні освітні принципи, що базуються на взаємодії навчання, виховання й розвитку на всіх етапах підготовки майбутнього вчителя хореографії; віра в себе та свої творчі сили; цілеспрямованість як уміння керуватись у своїх діях не випадковими прагненнями, а стійкими переконаннями; свобода в педагогічному творчому процесі як рушій творчого розвитку.

Ключові слова: творчий потенціал, психолого-педагогічні умови, майбутній вчитель хореографії, народно-сценічний танець.

З часів існування людства хореографія була і є одним з видів художньо-творчої діяльності, яка в специфічній, властивій тільки їй формі – танцях – відображає внутрішній світ людини, її бажання, прагнення, творче ставлення до дійсності. У танці реалізуються потреби в спілкуванні людини із собою подібною, у самовираженні, у вираженні свого ставлення до світу природи та світу культури.

Навряд чи можна назвати професію, яка потребувала б ще більшої різнобічної обдарованості, ніж учитель хореографії.

У сучасних умовах, коли від випускників професійних навчальних закладів культури та мистецтва потрібні не тільки володіння певним комплексом сформованих компетенцій, а й розвинені особистісні якості, що дають їм змогу активно включатися в перетворювальну діяльність, перед педагогічним співтовариством стоїть проблема створення оптимальних умов як для цілісного розвитку особистості майбутніх учителів, так і для формування творчої індивідуальності кожного окремо взятого студента.

Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя танцю є чи не найважливішим завданням кожного педагога-хореографа.

Творчий потенціал як динамічна структура особистості включає комплекс індивідуальних творчих здібностей, які виявляються й розвиваються в творчій діяльності, а також комплекс психічних новоутворень особистості протягом життя. Він базується на уявленні й фантазії, асоціативних зв'язках, багатстві інтуїтивних процесів, емоційному розмаїтті та емпатійних почуттях, які здійснюються в процесі творчої діяльності.

Творчий потенціал має комплексний характер і виявляється на всіх рівнях індивідуальності: на психологічному, соціальному та духовному.

Проблемі підготовки майбутніх учителів, розвитку їх творчих здібностей, формуванню творчого потенціалу присвячено багато психолого-педагогічних наукових досліджень. Вивченню творчої особистості, її поте-

нційних можливостей та здібностей присвячені праці Б. Ананьєва, В. Андрєєва, Н. Кузьміної, М. Лазарева, В. Моляко, М. Поташника, Е. Яковлевої; розвитку творчих здібностей майбутнього педагога – О. Євдокімової, Є. Калугіної, Г. Панченко та ін.; психолого-педагогічним аспектам формування творчого потенціалу майбутнього фахівця – В. Вербеця, І. Драча, О. Жури, С. Олійника, О. Чаплигіна, Н. Устинової, С. Хмельковської та ін.; формуванню творчого потенціалу майбутнього педагога в процесі вивчення мистецьких – В. Воеводіна, Г. Гладишева, В. Орлова, О. Музики та ін.

З погляду більшості дослідників творчий потенціал містить у собі всі здібності особистості: мислення, волю, пам'ять, переконання, уяву, оригінальність, ініціативність, високу самоорганізованість і працездатність. Дослідження вчених показують, що творчий потенціал сприяє зростанню професіоналізму майбутнього вчителя.

Мета статті – розглянути процес формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами народно-сценічного танцю.

Актуальність теми зумовлена посиленням уваги до питань, пов'язаних з професійним рівнем творчої особистості майбутніх педагогів.

Потенціал (від лат. *potentia* – сила) – наявні запаси, витoki, джерела, а також засоби, які можуть бути мобілізовані, задіяні, використані для досягнення поставленої мети та вирішення певної проблеми.

На мою думку, творчий потенціал особистості – це сукупність нереалізованих, але наявних у людини якостей і здібностей, які визначають нові шляхи творчості, що приводять до незвичного бачення – а після, до вирішення оригінального рішення проблеми або ситуації.

Творчий потенціал студента-хореографа – це сукупність закладених від народження генетичних і фізіологічних особливостей, внутрішньої творчої енергії, які за допомогою духовного й фізичного розвитку позитивно впливають на якість результату творчого процесу. Він включає в себе психогенетичні й психологічні якості, інтегральну цілісність природних і соціальних сил, сукупність здібностей, можливостей та властивостей до здійснення творчої діяльності, вироблення творчих стратегій і тактик у цьому процесі, які дають змогу знаходити унікальне, принципово нове вирішення проблем, а також забезпечення суб'єктивної потреби особистості у творчій самореалізації.

Формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії – складний і багатогранний процес накопичення та актуалізації творчої енергії, у результаті якого розкривається й збагачується творчий досвід, пробуджується потреба у творчості, яка виявляється в реалізації власних творчих сил і здібностей, у постійному зростанні та збагаченні внутрішніх можливостей, у підвищенні своєї професійної компетентності.

Хореографічне мистецтво та формування творчого потенціалу майбутнього вчителя танцю як суб'єкта продуктивної творчої діяльності – нерозривний педагогічний процес становлення потенційних творчих сил сту-

дента-хореографа, в результаті якого формуються такі творчі якості, які забезпечують високий рівень творчої праці.

Особливим напрямом хореографічного мистецтва, що ефективно впливає на формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії, є народно-сценічний танець, який сприяє вихованню хореографічної культури майбутніх педагогів та виявленню їхньої творчої індивідуальності. Сучасний етап розвитку народно-сценічного танцювального мистецтва вимагає підготовки висококваліфікованих педагогів, що володіють високим рівнем творчого потенціалу, які досконало володіють навчальним матеріалом, мають достатній рівень підготовки і можуть у практичній діяльності передати національні особливості танців різних народів. Надзвичайно важливу й вирішальну роль у підготовці такого фахівця відіграє спеціально розроблена навчальна система. Народний танець, як предмет навчання, є однією з профільних дисциплін спеціального циклу. Запропонований студентам навчальний теоретичний і практичний матеріал передбачає вивчення фольклорних танців у їх автентичному характері, виконання сценічних танців з метою вироблення в студентів творчого підходу до проведення уроків та створення танцювальних композицій.

Так, навчальна дисципліна “Народний танець” у Харківській гуманітарно-педагогічної академії являє собою систему навчальних занять, у процесі яких студент має можливість, оволодівши ґрунтовними знаннями з основних розділів дисципліни, досягти високого рівня професійної компетентності для подальшого їх застосування в практичній діяльності.

Вивчаючи духовну, моральну своєрідність різних народів світу, майбутні вчителі хореографії випробовують їх дух, переживають сумні й щасливі моменти в їхньому житті, поважають їх звичаї. Народні танці, акумулюючи такі моральні категорії, як відповідальність, обов’язок, честь, совість, терпимість, любов, повага, співпереживання, є вагомим засобом на шляху професіоналізації студента-хореографа. Поєднання теорії та методики в процесі вивчення народно-сценічного танцю сприяє активізації психічних процесів студента. Єдність навчальної та творчої роботи передбачає набуття знань і формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних та творчих здібностей, вироблення культури розумової праці, виховання пізнавального інтересу й потреби в розумовій діяльності, постійне збагачення науковими знаннями, сприяє акумуляції творчої активності з подальшим її застосуванням у творчій діяльності.

Якісного результату на шляху формування творчого потенціалу студентів-хореографів можна досягти як у процесі аудиторної роботи, так і позанавчальної діяльності. Теоретична та практична підготовка є основною формою набуття знань і вмінь студента в ході навчально-виховної роботи. Навчаючи студентів народно-сценічного танцю, з орієнтацією на високі показники сформованості творчого потенціалу, використовують ряд допоміжних засобів, зокрема: творчі завдання, елементи проблемного навчання, інноваційні та інтерактивні технології. Створюють умови для ком-

фортного перебігу навчального процесу з урахуванням індивідуального підходу до кожного студента. Це значною мірою формує й збагачує творчий потенціал майбутнього вчителя хореографії.

Основними завданнями теоретичного курсу є ознайомлення студентів з національною культурою, багатством танцювальної та музичної творчості різних народів, а також специфікою формування й розвитку системи викладання народно-сценічного танцю, методикою побудови та проведення уроків. Завданнями практичного курсу є розвиток професійних якостей майбутніх педагогів-хореографів, музичності, виразності, емоційності та артистичності виконання, вироблення танцювальної техніки, вдосконалення координації рухів, здатності до інтерпретації художнього образу, виховання в студентів вміння передавати характер, стиль і манеру виконання танців різних народів. На практичних заняттях використовують систему тренувальних вправ біля станка – екзерсис, що, крім фізичної підготовки (сила та міцність м'язів, висока працездатність і витривалість), розвиває й виховує справжню національну манеру та певний характер виконання рухів.

Курс теорії та методики народно-сценічного танцю дає можливість студентам, майбутнім учителям хореографії, відчувати свою національну належність, познайомитися й проникнути в образну сутність танцювальної культури інших народів, сприяє патріотичному та інтернаціональному вихованню.

Народно-сценічний танець як вид мистецтва – це високохудожній, професійний, створений на основі народного фольклору або власного бачення балетмейстера й збагачений різноманітною палітрою виразних засобів, які максимально точно допомагають розкрити художньо-образний зміст хореографічної дії.

Особливе місце в процесі формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії займає позааудиторна робота: концертна діяльність, участь у фестивалях та конкурсах, майстер-класах, семінарах-практикумах, потокові заняття в хореографічному колективі, наукова діяльність, самостійна робота. Відомий балетмейстер, педагог, професор І. Смирнов зазначав, що заняття в хореографічному колективі пробуджують у людині творче начало, бажання мислити, зіставляючи факти і явища, робити висновки [6, с. 42].

Торкнутися глибинного змісту народної хореографічної творчості, мистецтва народного танцю, студенти Харківської гуманітарно-педагогічної академії можуть на тренувальних заняттях і концертних виступах ансамблю танцю “Сонцеворот”. Участь у хореографічних фестивалях і конкурсах сприяє активному стимулюванню розвитку стійкого інтересу до обраного напрямку творчості та самоствердження особистості студента, прояву всього попереднього творчого досвіду, що, у свою чергу, виховує дисциплінованість, колективізм, дружбу, товариськість. Проведення майстер-класів та семінарів різних жанрів народно-сценічного танцю створює умови взаємобміну досвідом і майстерністю між педагогами та студентами, а також творчого задоволення від вдалих експериментів, які дають гарантовано високоякісний результат на шляху професійного становлення.

Рівень професійної компетентності й творчого потенціалу студента-хореографа певним чином залежить від його залучення до наукової діяльності. Науково-дослідна робота студентів-хореографів, як одна з форм пізнавально-творчої діяльності, забезпечуючи формування інтелектуальної активності, є логічним продовженням аудиторної роботи, яка сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності, оволодінню знаннями на творчому рівні, реалізації творчих здібностей, умінь і навичок дослідницького характеру, суттєвому поглибленню знань з певної дисципліни в процесі творчого пошуку. Адже стадія пошуку передбачає накопичення необхідних вихідних знань, систематизацію фактів, інтелектуальну підготовку до генерації творчих ідей. Дослідження наукових аспектів хореографічного мистецтва в наукових гуртках і проблемних групах, участь у науково-практичних та науково-методичних конференціях з метою отримання та усвідомлення нових фактів у процесі досліджень наукової теорії й практики привчає студентів до самостійної роботи, що, як відомо, є основою творчого процесу.

Самостійна робота студентів-хореографів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Вона є плановою, пізнавальною, організаційно-методичною діяльністю, яка здійснюється без прямої допомоги викладача та спрямована на досягнення успішного результату. Організація самостійної роботи в процесі вивчення теорії та методики народно-сценічного танцю характеризується чіткою поставкою цілей навчальної роботи. Метою самостійної роботи в процесі вивчення дисципліни "Народний танець" є активізація розумової та творчої активності студентів, формування потреби безперервного самостійного поповнення необхідних для процесу професійного становлення як педагога знань і вмінь.

Результат формування творчої особистості майбутнього вчителя танцю можна значно покращити шляхом визначення та впровадження певних психолого-педагогічних умов у навчально-виховний процес.

Під психолого-педагогічними умовами розуміють таку організацію навчально-виховного процесу, що позитивно сприятиме гармонійному розвитку студента-хореографа та формуванню його творчого потенціалу засобами народно-сценічного танцю.

Однією з умов є орієнтація на певні освітні принципи. Класифікація принципів навчання та виховання повинна базуватися на концепції взаємодії навчання, виховання й розвитку в процесі підготовки майбутнього вчителя хореографії:

- принцип постійної мотивації;
- принцип доступності та послідовності (від простого до складного);
- принцип наочності;
- принцип зв'язку теорії з практикою;

- принцип проблемності (являє собою послідовну й цілеспрямовану постановку завдань перед студентами, вирішуючи які вони під керівництвом педагога активно засвоюють нові знання, уміння та навички);
- принцип індивідуалізації (вимагає максимального врахування характерологічних (фізичних, психологічних, інтелектуальних, творчих) особливостей кожного студента);
- принцип самовираження (передбачає вільний прояв власних думок, дій, спроб творчого вираження, самостійності тощо);
- принцип виховання (сприяє становленню світогляду та впливає на поведінку студента, виробленню схильності до співпраці, наполегливості, працьовитості, ретельності, відповідальності тощо);
- принцип гуманізації виховання (передбачає створення умов для формування кращих якостей та розвитку здібностей студента; повагу до особистості, її гідності, розуміння її інтересів);
- принцип результативності (передбачає постановку цілей навчання, прогнозування кінцевого результату);
- принцип міжпредметності (передбачає зв'язок навчальної програми з іншими видами мистецтва (музика, театр, образотворче мистецтво тощо)).

Невід'ємною частиною й дуже важливим завданням навчально-виховної діяльності, спрямованої на всебічний розвиток людини, за словами В. Сухомлинського, є віра у свої творчі сили, розум, волю, наполегливість, адже відчуття своєї могутності – це крила вільнодумства людини [7, с. 105].

Тому черговою умовою процесу формування творчого потенціалу майбутнього вчителя танцю засобами народно-сценічного танцю є віра в себе, в свої творчі сили. Віра завжди виступає результатом попередньої роботи свідомості, що спирається на здатність передбачати результати дій до того, як вони здійсняться, що виявляється в підвищеному радісному, веселому настрої, у безтурботності, у вищому щасті. Вище щастя людини саме й полягає в тому, що вона усвідомлює в собі творчі сили, бачить себе як творця [7, с. 472].

Вкрай важливим завданням педагога-хореографа на цьому етапі формування творчого потенціалу студента на заняттях народно-сценічного танцю є його, по можливості, позитивна оцінка, а також відзначення успіхів як результату творчої діяльності майбутнього вчителя.

Вагомою умовою, ідеальним і бажаним образом майбутнього результату діяльності, від якого певною мірою залежить процес формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії, виступає бажана мета. Усвідомлення та формування мети відкриває можливості при досягненні жаданих результатів, а також професійного й інтелектуального вдосконалення. Тому важливим завданням педагога, формуючи творчий потенціал студента-хореографа, постає дотримання умови націлювання студентів на бажаний, високий результат.

Ще однією не менш важливою умовою навчально-виховного процесу на шляху формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хорео-

графії засобами народно-сценічного танцю є свобода. Свобода в педагогічному процесі – це співтворчість педагога та студента у вирішенні нових освітніх і виховних завдань. Мистецтво танцю – внутрішня, творча свобода особистості танцівника, яка спрямована на прояв бажаного результату через рух, пози, художній образ, емоції. Тому важливим завданням педагога-хореографа є забезпечення раціонального співвідношення свободи та необхідності в навчально-виховному процесі студента-хореографа. При цьому свобода не ототожнюється із всюдозволеністю. Вона означає можливість іти своїм власним шляхом, наскільки дозволяють конкретні обставини навчального процесу. Свобода нерозривно пов'язана із відповідальністю особистості за власний вибір. Вона може виражатися у виборі цілей діяльності, засобів досягнення мети.

Висновки. Отже, рівень професійної компетентності майбутнього вчителя хореографії значною мірою залежить від того, наскільки в нього сформований творчий потенціал. Народно-сценічний танець має широкий вибір засобів і можливостей для виховання творчо активного педагога-хореографа. Народно-сценічне хореографічне мистецтво – ефективний засіб процесу формування творчого потенціалу на шляху підвищення професійної компетентності майбутнього вчителя хореографії.

Список використаної літератури

1. Василенко К.Ю. Лексика українського народно-сценічного танцю / К. Ю. Василенко. – 3-тє вид. – Київ : Мистецтво, 1996. – 496 с.
2. Гусев Г.П. Методика преподавания народного танца. Танцевальные движения и комбинации на середине зала / Г. П. Гусев. – Москва : ВЛАДОС, 2003. – 208 с.
3. Ермолаева-Томина Л. Б. Психология художественного творчества : учеб. пособ. для вузов / Л. Б. Ермолаева-Томина. – 2-е изд. – Москва : Академический Проект : Культура, 2005. – 304 с.
4. Зайцев Є. В. Основи народно-сценічного танцю : навчальний посібник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–IV рівнів акредитації, а також для загальноосвітньої школи, позашкільних та професійних навчальних закладів, системи післядипломної педагогічної освіти / Є. В. Зайцев, Ю. В. Колесниченко. – 3-є вид. – Вінниця : Нова книга, 2007. – 416 с.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва / Г. М. Падалка. – Київ : Освіта України, 2008. – 247 с.
6. Смирнов И. В. Искусство балетмейстера / И. В. Смирнов. – Москва : Просвещение, 1986. – 192 с.
7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ : Рад. шк., 1976. – Т. 1. – 654 с.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2014.

Кошавець І. Н. Формирование творческого потенциала будущего учителя хореографии средствами народно-сценического танца

В статье рассматриваются условия, благоприятные для усовершенствования учебно-воспитательного процесса студента-хореографа, с целью результативного формирования его творческого потенциала средствами народно-сценического танца, а именно: ориентация педагогического процесса на определенные образовательные принципы, базирующиеся на взаимодействии обучения, воспитания и развития на всех этапах подготовки будущего учителя хореографии; вера в себя и свои творческие си-

лы; целеустремленность как умение руководствоваться в своих действиях не случайными стремлениями, а устойчивыми убеждениями; свобода в педагогическом творческом процессе как двигатель творческого развития.

Ключевые слова: творческий потенциал, психолого-педагогические условия, будущий учитель хореографии, народно-сценический танец.

Koshchavets I. Formstion of the Creative Potential of Future Teacher of Choreography Using the Folk Stage Dance

The development of the creative potential of the future teacher of dance is the most important task of every teacher-choreographer.

Creative potential as a dynamic personality structure, includes a set of individual creative abilities, which appear and develop in creative activities. It is comprehensive and is manifested at all levels of individuality: the psychological, social and spiritual.

Special direction of the choreographic art that effectively influences the formation of the creative potential of the future teacher of choreography, a folk-stage dance, which greatly contributes to the education of future teachers choreographic culture and identify their creative individuality.

Folk dance as a subject of learning is one of the profiling discipline. Training theoretical and practical material which includes the study of folk dances in their authentic character, the execution stage dance in order to develop students' creative approach to drawing lessons and dance compositions. Folk dance has a wide range of facilities and opportunities for the education of the creative activity of the teacher-choreographer.

The article investigates the conditions favorable for the perfecting of the educational process of student-choreographer, with the purpose of effective forming of creative potential of future teacher of choreography by folk-stage dance. The author has highlighted a number of conditions, including the orientation of educational process for certain educational principles based on the interaction between education, training and development at all stages of training of the future teachers of choreography; faith in yourself and your creative powers; purposefulness as the ability to guide in their actions not as accidental aspiration but firm conviction; freedom in the creative process as a pedagogical engine of creative development.

Key words: creative potential, psychological and pedagogical conditions, future teacher of choreography, folk-stage dance.